

det ena eller andra beloppet för jernvägsbyggnader. Det är en lycka, om man sålunda undviker att göra lån. Men principenligare är att bygga jernvägar på upptagna lån, isynnerhet om dessa kunna upptagas inom landet, på det kostnaderna måtte fördelas på en längre tid, och framtiden som kommer att hafva största fördelen af jernvägarne, också måtte bidra till kostnaderna. – Utskottet förslår nu att icke endast använda den behållning, som uti kommunikationsfonden förefinnes, utan äfven hvad som i kommunikationsfonden de närmaste fem åren ända till hela byggnadskostnaden kan inflyta. Landtdagen är ännu icke till slutet med beräkningen öfver blifvande utgifter, och pröfningen, huruvida medel finnas för de utgifter, hvilka ständerna skola bestrida. Att nu utöfver hvad Ridderskapet och Adeln redan beslutat, icke stanna vid denna bestämda summa redan hög nog, utan besluta att ända till sista pennin allt hvad i kommunikationsfonden kan inflyta, skall för detta ändamål användas, det är detta som jag anser oriktigt, isynnerhet oriktigt derföre, att å andra sidan, i följd af föregående beslut, skatter onödigtvis påläggas landets befolkning. Om nu ett sådant beslut som utskottet föreslagit skulle fattas, kunde det komma att blifva nödvändigt att ytterligare utvägar måste anlitas för att bestrida alla de behof, angående hvilka landtdagen kommer att besluta. För min del får jag derföre ödmjukast föreslå att Ridderskapet och Adeln måtte i denna fråga vidhålla sitt beslut och endast anslå en bestämd summa.

178 YTTRANDE VID LANTDAGEN 19.XII 1877

Protokoll fördt hos Finlands Ridderskap och Adel

Herr *Snellman*, Johan Vilhelm, utbad sig i denna fråga ordet och yttrade: Jag trodde icke att någon annan skulle begära ordet, annars skulle jag icke anhållit att nu få yttra mig, hvilket jag i alla fall senare bordt göra ex officio. Men det är icke endast härföre, utan emedan jag ända ifrån det hypoteksföreningen stiftades haft den öfvertygelsen, att denna inrättning är ett för landet nyttigt företag, såsom jag äfven i denna stund är öfvertygad, att inrättningen mångfaldigt gagnat landet.

Man hade väl ifrån början hoppats, att den hufvudsakligen skulle tjena till att främja och förbättra jordbruket, att bereda kapital för att användas till sådana förbättringar, och säkert är, att hypoteksföreningen äfven i detta afseende något uträttat. Men det väsentligaste sätt, på hvilket föreningen gagnat och kunnat gagna i vårt land, är visserligen, såsom äfven blifvit erkänt, ett hypoteksföreningen befriat jordbrukaren från den osäkerhet, hvori han eljest lefver, då han nödgas för arfsligvider, för köp af jord och eljest i tider af betryck söka sina lån på många händer, osäker om, hvilken dag de åter uppsägas, och icke erhåller sådana lån utan borgen, proprieborgen, för hvilken, som man vet, allmogen också nödgas särskildt betala. I detta afseende är det säkert, att hypoteksföreningen gagnat mycket, och skulle dess gagn blifvit ännu större, om icke föreningen börjat under den olyckligaste tid, vårt land på ett sekel haft att genomgå. Likväl är det visst att skulle icke dessa hypoteksföreningens penningar funnits, så hade ännu många tiotusental flere svultit ihjäl än de, hvilka detta hårda öde träffade. Jag anser detta så solklart, att intet tvifvel borde i detta afseende kunna råda. Det var nöden, som tvang mången låntagare att, såsom man säger, äta upp de erhållna penningarne. Men skulle de icke haft dessa

penningar att uppäta, och dela med sig åt andra, så hade de väl alla gått under. Hypoteksföreningen gagnade sålunda också staten, ehuru på ett sätt, som är en småsak i jämförelse med hvad jag nyss anförde, derigenom att kronan icke fick flere hundra skattevrak, hvilka föreningen i stället fick öfvertaga. Ty så ungefär beskaffade voro de hemman isynnerhet i de norra länen, hvilka hypoteksföreningen mottagit. Skulle de icke varit för hypoteksföreningens räkning intecknande, och föreningen nödgats, för att om möjligt bevara något af sina fordringar, inropa dem, så hade de sålts för resterande kronoutskylder, såsom de ofta också nu såldes, och inga köpare erhållits. Många af dessa hemman inropades i hypoteksföreningen, jag vågar icke säga, till hundradetal, men ungefär så, för några 100 mark, medan inga anbud allas gjordes, t. o. m. för 300 å 400 mark hemman, som blifvit värderade till 8 000 mark, och på hvilka utlånats 3 å 4 000 mark. Alla dessa hemman skulle hafva blifvit skattevrak och blifvit liggande öde; men hypoteksföreningen har genom sin förlust hållit dem uppe. De äro nu odlade och bebodda. Detta räknas nu för ingenting. Det må så vara! Jag räknar också bland förtjensterna den, att hafva räddat så många ifrån hungersdöden, för den största.

20 Det må också vara en bisak att hypoteksföreningen gagnat landet på annan väg och särskildt gagnat Finlands bank. Myntreformen berodde derpå, att hypoteksföreningen skulle upptaga ett utländskt lån och gifva åtta miljoner mark valuta åt banken. – Det skedde, hypoteksföreningen upptog lånet med förlust för sig, förlust så till vida, att föreningen för att betäcka annuiteterna på detta lån, måste höja sin utlåningsränta från 5 till 5 1/2 % och minska amorteringen ifrån tre fjerdedels till en fjerdedels procent, d. v. s. jordbrukarena dyrare och sålunda med intrång på sitt ändamål att hjälpa jordbrukarena möjliggöra myntreformen. Det är visst sannt att folket trängde på från alla håll, drifvet af nöd och i penningebefoh. Hypoteksföreningen fick så 30 det största intresse af, att myntreformen skulle komma till stånd, på det föreningen icke skulle få betala sina annuiteter enligt en mycket ofördelaktig kurs, få dåliga penningar af låntagarne, bankens dåvarande dåliga sedlar, och sjelf vara skyldig att betala i silfver till utlandet. Men enfin, möjlig blef myntreformen derigenom, att hypoteksföreningen gjorde sitt lån. Om nu den s. k. myntreformen anses hafva gagnat landet i någon mån, så har således hypoteksföreningen dertill bidragit och bidragit dertill till sin egen skada. Hypoteksföreningen har skadat sig sjelf, om också i min tanke på ett sätt, som kunnat undvikas, ehuru 40 jag ingalunda på något vis vill anklaga den dåvarande förvaltningen. Hvad som skedde, kunde ur dess synpunkt kanske vara rätt. För att nemligen säkerställa annuiteterna, lemnade hypoteksföreningen sina åtta miljoner silfver åt banken al pari emot åtta miljoner af bankens sedlar, då banken samtidigt betalade utländska valutor åt alla andra med 20 % öfver pari, köpte dåliga vexlar på utlandet af kreti och pleti och betalade 20 % mera, hvaremot den fick af hypoteksföreningen vexlar ställda af det ena huset Rothschild, på det andra huset Rothschild, 20 % billigare. Hypoteksföreningen gjorde detta, för att betinga sina annuiteter samma kurs, om också icke myntreformen skulle 50 kommit till stånd, emedan osäkert var, om icke några andra hinder skulle möta. Derigenom slapp Finlands bank att utbetala 1 700 000 mark och något mera i sedlar. Och när myntreformen skedde, så hade Finlands bank dessa sedlar på hand. Detta är en obestridlig sanning, ett faktum, som icke kan förnekas. Skulle hypoteksföreningen då haft energi att säga: vi gifva icke dessa åtta miljoner på andra vilkor än för

noterad kurs, så skulle hypoteksföreningen haft 1 700 000 mark i behåll, som den nu saknar. – Jag vågar icke tala för andra, men jag hade den äran att då sitta i Kejslerliga Senaten såsom chef i finansexpeditionen, och jag tror för min del att, om hypoteksföreningen ställt detta vilkor, så skulle det från Kejslerliga Senatens sida, som då hade att pröfva sådana frågor, föga nog blifvit hypoteksföreningen förvägradt att för sina valutor erhålla sedlar efter kurs; och likväl hade föreningen varit försäkrad att erhålla sina annuiteter ungefär al pari. Åtminstone hade någon jemkning kunnat ske. Ty det är klart, att det kunde anses vara regeringens skyldighet att, sedan depositionen af dessa åtta miljoner mark valutor gjorts till vilkor för reformen, också uppfylla detta vilkor på det att reformen skulle kunna ske. I nödfall skulle räntan på dessa 1 700 000 mark hafva betäckt möjlig förlust för hypoteksföreningen. Sagda för hypoteksföreningen ofördelaktiga affär tillkom sålunda, att naturligtvis bankens direktion hade att afgifva förslag, på hvilka vilkor de åtta miljonerna skulle emottagas, och då direktionen uppställde det för banken förmånliga vilkor, att dessa åtta miljoner skulle öfverlemnas åt banken al pari, så kunde Kejslerliga Senaten icke banken till skada förändra det, utan måste dertill säga ja; och sedan vilkoret en gång af Senaten var gilladt, ansåg hypoteksföreningen sig böra åtnöjas med detsamma. Skulle alltså nu ständerna efterskänka de 600 000 mark hypoteksföreningen fått ur banken låna, så skulle banken egentligen blott återgifva en del, mindre än hälften af den behållning banken då fick. Ty banken skulle ingen förlust hafva gjort på att betala ut 1 700 000 mark enligt kurs, emedan banken då hade rättighet att utgifva sedlar till 15/7 af innehafvande valuta. Lån voro då mycket eftersökta. Banken hade mycket svårt att uti sina månadsrapporter uppvisa, att banken icke utgifvit sedlar mera än tillåtet var. Det var således icke för banken svårt och blef icke heller svårt i följande att låna ut hela det sedelbelopp banken möjligen kunde utgifva. Skulle banken således hafva betalt för 100 mark valuta, må vara 120 mark i sedlar, så hade banken tillfälle att på den valuta af 100 mark, banken erhöi, utlåna ytterligare nära 100 mark, och på tre år skulle genom räntan på denna utlåning det belopp, hvarmed parikursen öfverskreds för inlösen af valutan, hafva blifvit ersatt. Endast den förlust skulle banken hafva gjort, att valutorna legat räntelösa. Men sådant har inträffat senare, och under dessa senaste år hafva dubbelt så många miljoner och mera legat lika räntelösa i banken, emedan banken icke kunnat utgifva på dem mera än enkla beloppet sedlar. Man vill sätta emot en sådan åsigt om bankens fördel, att banken skulle hafva gifvit dessa 1 750 000 mark i seldar och varit skyldig att inlösa dem. Men detta hade såsom visats ingenting betyd. Banken köpte deremot af andra till samma pris valutor, och dåliga valutor, hvaraf banken fick tillbaka, Gud vet till huru många hundra tusenden mark, för att icke säga miljontals mark protesterade vaxlar och förlorade alltsammans. På sagde operation skulle banken säkerligen icke den tiden gjort någon förlust, ty då behöfde banken icke hålla sedlar inne, utan kunde låna ut dem alla.

Det må också tilläggas, att hypoteksföreningen icke haft något statsunderstöd. Endast nu ifrågavarande lån gafs hypoteksföreningen af Hans Majestät, hvarföre också vilkoren för lånets återbetalande icke voro i enlighet med bankens reglemente, utan af Hans Majestät särskildt bestämde. Numera har hypoteksföreningen icke mera regress till Hans Majestät, som säkert annorlunda skulle pröfvat förhållandet med hypoteksföreningens behof och bankens skyldighet att något

- efterlåta, än det pröfvats af Bankutskottet och ständerna. Skulle hypoteksföreningen hafva lånet räntefritt, så skulle det kunna sägas, att den dock åtnjutit ett understöd. Nu har understödet bestått deri, att hypoteksföreningen fått betala 4 % ränta i stället för möjligtvis 5 % ränta. Hypoteksföreningen har i räntor inbetalt 350 000 mark. För min del skulle jag alltså icke ansett det hafva varit någon allt för stor uppoffring från bankens sida, om kapitalet nu blifvit efterskänkt. 350 000 mark har derå dock influtit, man må kalla det ränta eller kapital. Banken har på många andra håll gjort mycket större förluster.
- 10 Det hade också varit fägnande, om utskottet väckt ett sådant förslag. Ty genom bifall till detta förslag vore hypoteksföreningens nuvarande deficit utstruket i det allra närmaste, hvilket högligen skulle bidragit till föreningens bestånd genom den ökade kredit det skulle gifvit föreningen och den ökade tillit till dess krafter att kunna fullgöra sina förbindelser. Nu kommer denna skuld att kvarstå, om ständerna följa utskottets förslag; och deficit kommer fortfarande att skymma utsigterna, såsom utskottets betänkande förespeglar, i fem år. Men ingen kan förutsäga, hvad som sker efter fem år, så att för min del anser jag denna hänvisning till framtiden vara alls intet värd.
- 20 Utskottet anför väl såsom skäl att åtgärd borde vidtagas till hypoteksföreningens säkerställande för framtiden, så att man vore säker på att denna skänk af 600 000 mark kunde något gagna. Utskottet har haft del af hypoteksföreningens årsredovisningar och af förhandlingarne vid föreningens bolagsstämmor. Af dessa kan inhämtas, att föga någon bolagsstämman försiggått utan öfverläggning om hypoteksföreningens säkerställande. Naturligtvis har den för det mesta afsett hypoteksföreningens säkerställande mot förluster vid utgifvandet af nya lån, och i sådant afseende har den ena åtgärden efter den andra blifvit vidtagen, dels så att lånens belopp blifvit nedsatta, dels så att värderingstariiffen ställts lägre, dels så att värderingsmännen, som förut utsågos häradsvis, nu blifvit reducerade till två i hvarje län, på det att man mera må kunna lita på deras erfarenhet och duglighet. Hvarje-
- 30 handa andra beslut hafva derjemte fattats, alla i syfte att säkerställa hypoteksföreningen, men med hvilkas uppräknande jag icke vill uppehålla det höglöfliga ståndet. Det är ledsamt, att utskottet icke uttalat, kanske icke kunnat uttala, hvad utskottet egentligen menat. Männe detsamma som de kommitterade, om hvilka i utskottsbetänkandet talas, och hvilka hafva väckt förslag, att hypoteksföreningen skulle sålunda reorganiseras, att den skulle upplösas och särskilda hypoteksföreningar i länen inrättas, för hvilka skulle anskaffas penningar från en allmän hypoteksföreningsbank? Jag förmodar det är detta förslag, utskottet afsett, då utskottet talar om reorganisation. Men det är mycket lätt insedt, hvilka många svårigheter genomförandet af ett sådant förslag möter. Då föreningen nu är på helt andra grunder anlagd; då den gjort upplåningar i sitt närvarande bestånd såsom en förening för hela landet, både i utlandet och inom landet genom utgifvande af obligationer, för hvilka den närvarande föreningen är ansvarig, och då ständerna gifvit garanti för föreningens lån såsom den nuvarande föreningens, då penningar utlånats till nuvarande delegare
- 40 under denna förutsättning, så är det sannerligen icke någon lätt sak att genom anförda omorganisation komma till större säkerhet. Men alla svårigheter kunna ju öfvervinnas och brytas. Jag anhåller dock med anledning af hvad en ärad reservant yttrat få nämna, att om meningen varit den att direktionen bordt inkomma med ett sådant förslag, så är detta att begära omöjligheter. Dessutom uppdrog den bolagsstämman,
- 50

som utsåg kommitterade att undersöka föreningens ställning, åt kommitterade att uppgöra förslag, så att kommitterades förslag måste i hvarje händelse föreläggas bolagsstämma och direktionen icke eger allena vidtaga några åtgärder. Direktionen hade också kommitterades utlåtande blott tre dagar om hand, förr än Hans Kejsrerliga Majestäts nådiga proposition till ständerna utdelades,

På det några yttranden i utskottets utlåtande icke måtte motverka ett möjligt beslut i det syfte, jag sökt att förorda, ber jag få anmärka att, då utskottet säger, att bok icke blifvit förd öfver vinst och förlust för hvarje län särskildt, så är detta väl riktigt delvis, nemligen sålunda att tidigare från hypoteksföreningens första inrättning sådan bokföring icke skett, jag känner icke, af hvilken anledning. Men förhållandet är dock det, att en sådan bokföring numera är verkställd, att föreningens årsräkenskaper ifrån den första till den sista hafva blifvit genomgångna, och särskilda konton öfver länens vinst och förlust blifvit upprättade. Detta har utskottet glömt att omnämna. Ty utskottet har haft resultaterna af denna bokföring sig meddelade. Uti den nådiga propositionen ingår äfven ett utdrag deraf i hypoteksföreningens åberopade ansökning, som visar att verkligen en sådan kontoföring finnes ända till slutet af år 1876.

Huruvida utskottet förmenat, att en reorganisation i det syfte, jag haft äran nämna, skulle väcka ett större deltagande för föreningens angelägenheter hos delegarene, derom vill jag icke yttra mig, icke heller, huruvida bristande deltagande varit på något vis vållande till att föreningen lidit de förluster, den lidit. För min del tror jag, att icke mycket deltagande skulle derigenom vinnas, likasom min öfvertygelse är, att om också i de särskilda länen inärttas hypoteksföreningar, så finnes det ingen menskelig omtänksamhet, som kan hindra dessa föreningar att lida förluster. Ty när en missväxt inträffar, är den vanligen så allmän att den måste träffa alla låntagarne i läneföreningen; och ett års missväxt plär aldrig vara ensam. Följa deremot flera sådane, så finnes ingen annan utväg än den man nu nödgats anlita, att nemligen på de exekutiva auktionerna inropa lägenheterna. Äfven om åtgärd skulle vidtagas att understödja en sådan nödlidande låntagare, så blir också detta en prekär utväg. Man måste till en början för honom betala kronoutskylderna, eljest råkar han i samma fara och hypoteksföreningen blir den lidande. Att likväl intresset bör blifva större, derigenom att hvarje län har sitt att sköta, bör man väl kunna hoppas. Likväl hade man väl skäl att vänta att nu vid föreningens allmänna bolagsstämmor litet allmännare deltagande skulle röjts. Men dessa bolagsstämmor hafva besökts af ett halft dussin delegare, ofta till följd af särskilda invitationer. Möjligt är att också härmed i en framtid kommer att blifva bättre. Någon decentralisation af förvaltningen utöfver hvad hypoteksföreningens reglemente fordrar, har icke kunnat förekomma. Ty direktionen eger alls icke något inflytande på länekomitéerna och kan endast gifva råd. I frågor om utgifvande af lån, som varit de viktigaste, har direktionen aldrig kunnat eller velat gå utöfver länekomiténs förslag. Man har också svårt att gå under länekomiténs förslag. Endast i afseende å lägenhetens försäljning, hvarom ingenting kunnat vara i hypoteksföreningens reglemente föreskrifvet, har direktionen nödgats taga sig afgörande talan, huruvida ett anbud varit för föreningen fördelaktigt eller icke.

Utskottets förslag är nu i min tanke högst beklagligt. Ty det är mycket osäkert, när ens frågan ytterligare kan väckas, emedan den reform, hvarom här varit fråga, säkerligen icke är lätt tillvägabragt.

Skulle således Ridderskapet och Adeln kunna förena sig med den ärade reservantens förslag och utan vidare afskrifva hypoteksföreningens lån, så är jag för min del öfvertygad, att Ridderskapet och Adeln skulle besluta icke blott uti hypoteksföreningens utan också i landets intresse.

179 VÄRNEPLIGTSLAGEN OCH GRUNDLAGARNE.

10 *Morgonbladet n:o 303, 29.XII 1877*

Frågan, huruvida något stadgande i värnepligtslagen borde blifva grundlag, synes vara en fullkomligt teoretisk uppgift, i händelse ständerna icke hafva för afsigt att petitionera, att H:s M:t måtte aflåta nådig proposition i ämnet enligt § 71 L. O. Sjelfva proposition till »Stadga om allmän värnepligt i Storfurstendömet Finland» nämner icke ett ord om något grundlagsförslag. Skulle denna proposition dock innehålla något stadgande, som ständerna anse vara stridande mot grundlagen, synes endast två utvägar vara att välja: den ena att förkasta stadgandet, den andra att anmäla, att ständerna icke kunnat antaga detsamma, förrän grundlagsändring sker i den form, Landtdagsordningen föreskrifver. Paragraf 2 i propositionen företer på sätt och vis ett exempel härpå. Den lyder: »I följd af den allmänna värnepligtens införande i Finland befrias landet från skyldigheten att på grund af indelningsverket uppställa krigsfolk» o. s. v. Ordagrant kan detta fattas så, att här föreslås indelningsverkets totala upphäfvande, i följd hvaraf Regeringsformens § 18 skulle till hufvudsaklig del upphöra att gälla. Men man kan antaga, att meningen icke varit denna, emedan i ingressen till propositionen uttryckligen säges: att »indelningsverkets fullständiga upphäfvande – ansetts icke böra ifrågakomma». Den 30 lydelse utskottet gifvit detta stadgande: »Så länge landets härväsende är ordnad på grundvalen af allmän värnepligt,» o. s. v. har aflägsnat konflikten med § 18 R. F. Om denna lydelse blir ständernas beslut, hafva de alltså valt den förra af ofvannämnda utvägar. Att antaga propositionens lydelse, i akt och mening att derigenom utan vidare upphäfva sagde grundlagsparagraf, hade väl varit ogörligt. Enda alternativet hade då varit den andra utvägen att begära uttrycklig proposition härom. Till kuriosas hör eljest, att utskottet i sin motivering icke alls omnämner hvarken konflikten med grundlagen eller den 40 påpekade motsägelsen mellan yttrandet i ingressen och ordalagen i paragrafens stadgande.

Nu kunde det väl hända, att i propositionen ingår äfven något annat stadgande, som kunde anses innebära en liknande konflikt med grundlag. Att här undersöka förhållandet är onödigt. Men om så är, finnes väl ingen annan utväg att ställa saken till rätta, än de redan anförda.

Rörande ståndsprivilegierna är förfarandet i viss mon annat. Äfven förslaget till värnepligtslag innehåller derpå ett exempel. Prestaståndet har vid § 60 erinrat om 8:e punkten i ståndets privilegier af 1723, men på inbjudning af värnepligtsutskottet medgifvit en afvikelse från 50 desamma genom att åtaga sig att afgifva förteckningar på församlingsmedlemmar i värnepligtsåldern. Detta summariska förfarande torde väl stöda sig derpå, att grundlagarne intet innehålla om den ordning, i hvilken förslag till privilegiiändring skall väckas. På grund deraf, att ständerna ännu sakna den motsedda motionsrätten, hafvalikväl, då